

STORTINGET

Innst. 147 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:115 S (2019–2020)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen og Kari Kjønås Kjos om tiltak mot ungdoms- og gjengkriminalitet

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendringer som senker terskelen for bruk av fengsel som sanksjonsform for kriminelle under 18 år, samt avskaffer ungdomsstraff som sanksjonsform for kriminelle over 15 år, og dermed reverserer de lovendringer som ble gjort av Stortinget i 2011, jf. Prop. 135 L (2010–2011), jf. Innst. 83 L (2011–2012).
2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette et lukket institusjonstilbud for barn under den strafferettslige lavalder som har begått kriminelle handlinger.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i politiloven som åpner for generell bevæpning av politiet.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som fjerner dagens strafferabatt for flere lovbrudd.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som sikrer at kriminelle som har begått lovbrudd tidligere, ilegges strengere straff ved nytt lovbrudd.
6. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lov-

endringer som senker terskelen for å illegge oppholds- og besøksforbud for kriminelle i områder hvor de tidligere har begått kriminalitet.

7. Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som gir strengere straff for kriminalitet utført i kriminalitetsbelastede områder.
8. Stortinget ber regjeringen sørge for at det blir enklere for politiet å inndra verdier som er tilegnet gjennom kriminelle handlinger.
9. Stortinget ber regjeringen utrede en reversering av den kriminelle lavalder fra 15 år til 14 år, slik den var frem til 1987.
10. Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan foreldre i større grad kan ansvarliggjøres for lovbrudd begått av deres barn under den kriminelle lavalder.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Martin Henriksen, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss, Peter Frølich og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Per-Willy Amundsen og Kjell-Børge Freiberg, fra Senterpartiet, Jan Böhler og Jenny Klinge, og fra Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, viser til at forslagsstillerne i bakgrunnen for representantforslaget skriver:

«... fra 2017 til 2019 var det en firedobling i antall trusler mot politiet i Groruddalen, og antall unge gjengangere i Oslo politidistrikt er nesten tredoblet i løpet

av de siste fire årene. I Oslo-politiets årsrapport meldes det om at det i 2019 ble registrert 3017 anmeldelser med mistenkt person under 18 år. Antallet har vært økende siden 2015.»

Komiteen har også merket seg at det i forslaget heter:

«I Aftenposten kunne man 11. desember 2018 lese at Oslo-politiet uttalte at dagens straffereaksjoner for ungdom mellom 15 og 18 år ikke egner seg for alle, og mente det ville være riktig å straffe unge multikriminelle hardere enn i dag [...] Oslo-politiet var tydelige på at samfunnsstraff, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff, som i dag er mye brukte straffereaksjoner for ungdom mellom 15 og 18 år, er for milde for ungdom som politiet selv beskriver som multikriminelle.»

Komiteen viser videre til at forslagsstillerne mener at

«det er et stort behov for sterkere sanksjonsmuligheter overfor unge som begår kriminalitet, og som i dag utgjør et betydelig samfunnsproblem. De lovendringer som ble gjort av Stortinget i desember 2011, bør derfor reverseres, slik at myndighetene har sterkere og mer effektive sanksjonsmuligheter overfor unge kriminelle, og dermed betydelig bedre forutsetninger for å håndtere dagens kriminalitetsbilde».

Komiteen påpeker at når det gjelder barn under femten år, sier forslagsstillerne:

«Målet med sanksjonsformen må være å legge til rette for at barn som har begått kriminalitet, likevel kan få en god start på livet. Samtidig må også samfunnets behov for vern mot de som har begått alvorlig kriminalitet, ivaretas. Det dreier seg således om å etablere et lukket institusjonstilbud som skal fungere som sanksjonsform for barn som ikke kan straffes. Et slikt tilbud må på plass snarest for å unngå at utviklingen med stadig økende kriminalitet blant barn fortsetter.»

Komiteen merker seg at når det gjelder kriminelle over 15 år, går forslagsstillerne inn for en utredning av senking av den kriminelle lavalder til 14 år, strengere straff i kriminalitetsbelastede områder, fjerning av strafferabatten, hardere straff for gjengangere, lavere terskel for å idømme oppholdsforbud, m.m. Forslagsstillerne går også inn for generell bevæpning av politiet og en vurdering av hvordan foreldreansvaret kan styrkes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet er glade for at Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet nå stiller seg bak flere av forslagene Arbeiderpartiet har fremmet tidligere og i denne saken. Høyre og Fremskrittspartiet fremmer nesten identiske forslag når det gjelder oppholdsforbud og strafferettslig og sivilrettslig inndragning, og forslag om å innføre en aktsomhetsplikt i straffeloven, om å sørge for et forbud mot deltakelse i kriminelle gjenger, om å få på plass exit-program for gjengkriminelle og om å sørge for at legemsbe-

skadigelse med kniv igjen blir registrert i STRASAK-rapporten. Disse medlemmer vil vise til forslag Arbeiderpartiet har fremmet tidligere om dette i Dokument 8:39 (2018–2019). Disse medlemmer er glade for at Arbeiderpartiet endelig får gjennomslag for disse sakene.

Disse medlemmer mener det er sentralt å få på plass en aktsomhetsplikt i straffeloven, og vil derfor fremme eget forslag som ber regjeringen fremme en sak om dette.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at det i dag er adgang til å illegge strengere straff ved nytt lovbrudd forutsatt at det nye lovbruddet er av samme art som det vedkommende tidligere er dømt for, jf. straffeloven § 79 bokstav b. Flertallet viser til at det i § 79 bokstav b annet ledd første punktum gjelder en grense på 18 år for å anvende adgangen til strengere straff etter første ledd. Flertallet mener det bør utredes en adgang til å skjerpe straffen for nye lovbrudd av samme art også for domfelte under 18 år. Flertallet ber regjeringen utrede at også gjengangere under 18 år kan omfattes av adgangen til å idømme strengere straff ved gjentatte lovbrudd av samme art. Flertallet legger til grunn at det gjøres en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle der gjerningspersonens alder og modenhet vurderes i kombinasjon med alvoret i den kriminelle handling og motivasjonen bak. I tillegg må det vurderes om fengselsstraff i det enkelte tilfellet er riktig reaksjonsform sett opp mot andre straffereaksjoner.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede om man i særlige tilfelle kan åpne for forhøyet straff ved nytt lovbrudd av samme art også for kriminelle gjengangere under 18 år.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Granavolden-erklæringen, der det står at regjeringen vil vurdere å etablere institusjoner i barnevernet med bevegesrestriksjoner og som kan håndheve reglene for personer under 15 år som begår alvorlig kriminalitet, og som kan utgjøre en fare for seg selv eller andre.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, er bekymret for at det begås alvorlig kriminalitet av barn under kriminell lavalder. Flertallet ser at det kan være behov for et tilbud for unge alvorlig kriminelle som ikke kan ivaretas gjennom alminnelig straffegjennomføring både på grunn av grensen den kriminelle lavalderen setter, og av hensyn til barnas unge alder og deres behov for en bestemt type oppfølging.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det opprettes egnede institusjoner i barnevernet som kan gjennomføre bestemmelsene etter § 4-24 i barnevernloven om plassering og tilbakehold i opptil tolv måneder uten eget samtykke eller samtykke fra den som har foreldreansvaret for barnet.»

Flertallet viser til at det kan være mange grunner til at barn og unge havner i en kriminell løpebane. Det kan blant annet skyldes manglende grensesetting og omsorgssvikt fra foreldre som ikke i tilstrekkelig grad tar ansvar for sine barns oppdragelse. Flertallet mener foreldre har ansvaret for å gi sine barn best mulige forutsetninger for å få en god start på livet. En slik god start på livet får ikke de barn og unge som havner i kriminelle miljøer med kriminelle forbilder, og som ofte får et langt rulleblad lenge før de er fylt 18 år. I stedet kan dette bli starten på livsvarige problemer for barn og unge som aldri får muligheten til å leve som lovlige samfunnsborgere. Flertallet mener det bør vurderes i hvilken grad foreldre kan involveres og ansvarliggjøres når egne barn i for ung alder har havnet i en kriminell løpebane.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan foreldre i større grad kan involveres og ansvarliggjøres for gjentatte lovbrudd som er begått av deres barn som er under den kriminelle lavalder, og fremme forslag om dette.»

Komiteen mener at økt inndragning av verdier som stammer fra kriminelle handlinger, er et viktig virkemiddel for å slå ned på kriminelle gjengers aktivitet. Komiteen mener det aldri skal lønne seg å tilegne seg verdier som er ervervet på ulovlig vis. Komiteen viser til at Straffelovrådet den 16. september 2020 avga sin utredning nr. 2 om inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet til Justis- og beredskapsdepartementet, og at denne nå er til behandling i departementet. Komiteen ber regjeringen følge opp utredningen og komme med forslag til lovendringer som legger til rette for en enklere og mer effektiv inndragning av verdier som kan settes i sammenheng med kriminelle handlinger. Komiteen ber også regjeringen iverksette en prosess som legger til rette for sivilrettslig inndragning.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i inneværende stortingsperiode legge fram tiltak og forslag til lovendringer for å øke omfanget av antallet inndragninger og gjøre

det enklere for politiet å inndra verdier som er tilegnet gjennom kriminelle handlinger, både gjennom sivilrettslig inndragning og i straffesaker.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om tillegg til straffelovens bestemmelser om inndragning av økonomisk utbytte, slik at det innføres aktsomhetsplikt med straffansvar for dem som lar gjengkriminalenes verdier, biler, leiligheter m.m. stå i sitt navn.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede et forslag om tillegg til straffelovens bestemmelser om inndragning av økonomisk utbytte, slik at det kan innføres en aktsomhetsplikt med straffansvar for dem som lar gjengkriminalenes verdier, biler, leiligheter m.m. stå i sitt navn.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at det i dag kan ilegges oppholdsforbud for personer under 15 år. Flertallet viser til at regjeringen nå har sendt et forslag på høring som innebærer at påtalemyndigheten også kan ilegge personer mellom 15 og 18 år oppholdsforbud på et bestemt sted dersom det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at det begås en kriminell handling. Dette innebærer at anvendelsesområdet for straffeprosessloven § 222 c utvides til også å gjelde de mellom 15 og 18 år. Flertallet mener et forbud mot opphold på bestemte steder som brukes som fast tilholdssted for kriminelle gjenger, vil kunne bidra til å hindre videre rekruttering av ungdomsgjenger som begår kriminalitet. Flertallet viser til at det er foreslått at oppholdsforbudet kan ilegges høyst 6 måneder av gangen, og bare kan opprettholdes dersom vilkårene i nåværende bestemmelse er oppfylt. Flertallet viser videre til at det er foreslått en endring i politiloven § 13 første og annet ledd som klargjør at ved brudd på oppholdsforbud etter straffeprosessloven § 222 c kan politiet bringe hjem barn under 18 år. Flertallet mener regjeringen i forlengelsen av disse endringene også må vurdere hvorvidt bruk av elektronisk kontroll kan være et effektivt virkemiddel for å håndheve dette.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til at som det framgår av statsrådets svarbrev, er forutsetningen for dagens lovbestemmelse at det kan fastslås at det er en fare for gjen-

tatte forbrytelser mot én eller flere bestemte personer. Denne forutsetningen bør fjernes. Det må være nok at gjentatt kriminalitet er begått i et bestemt område.

Dette flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å endre straffeprosesslovens bestemmelser om besøks- og oppholdsforbud, slik at de som begår kriminalitet i bestemte områder, kan nektes å oppholde seg i en større omkrets og i et betydelig tidsrom, samt vurdere bruk av elektronisk kontroll for å håndheve dette.»

Dette flertallet viser til debatten om forbud mot deltakelse i kriminelle gjenger og rekruttering til disse. Dette flertallet viser til at dette nå er utredet av Straffelovrådet, og regjeringen sendte utredningen på høring med frist 15. oktober. Saken er til behandling i regjeringen med sikte på snarlig fremleggelse av nye regler.

Dette flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til lov-hjemler som forbyr deltakelse i kriminelle gjenger og rekruttering til disse.»

Dette flertallet mener knivvold er et alvorlig samfunnsproblem som dessverre har økt i omfang. Dette flertallet mener politiet må registrere denne typen voldshendelser for å oppnå en oversikt over det aktuelle kriminalitetsbildet.

Komiteen mener de som blir rekruttert og deltar i kriminelle gjenger, alltid skal ha muligheten til å komme seg ut av miljøet. Komiteen mener det er viktig at det tilbys egne exit-program som kan bidra til å hjelpe gjengkriminelle ut og til et bedre liv uten kriminalitet.

Komiteen fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres et eget exit-program for gjengkriminelle som gir dem bedre muligheter for å bryte permanent ut av det kriminelle miljøet.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at legemsbeskadigelse med kniv igjen blir registrert i STRASAK-rapporten.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om i hvilken grad de nye lovhjemlene for dataavlesing fra våren 2016 er benyttet i arbeidet mot organisert kri-

minalitet og kriminelle gjenger, og hva som trengs av ressurser og kompetanse for at de skal kunne brukes effektivt.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil vise til Fremskrittspartiets forslag nr. 2. Disse medlemmer vil vise til at Riksadvokaten også har etterlyst at samfunnet må ha reelle sanksjoner for ungdom som bryter avtalene om ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Gjennom gjentatte svært voldelige og farlige handlinger skaper noen få unge stor utrygghet i et lokalmiljø. For å møte denne utfordringen mener disse medlemmer det er behov for å styrke ungdomsenhetene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke og utvide ungdomsenhetene i kriminalomsorgen med flere plasser.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil vise til Innst. 204 S (2018–2019), hvor Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til det forebyggende arbeidet mot at kriminelle gjenger rekrutterer barn og unge i utsatte miljøer:

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at for å forebygge at kriminelle gjenger rekrutterer blant barn og unge i utsatte miljøer, er det viktig at gjengledere ikke får operere i år etter år i nærmiljøene og framstå som kriminelle forbilder. Dersom det sprer seg et inntrykk av at kriminalitet lønner seg, og at gjengledere og bakmenn ikke blir tatt og omgir seg med statussymboler og luksus, kan dette ha en meget negativ påvirkning og gjøre at en 'gangster-kultur' får spre seg.

Disse medlemmer mener derfor at slik situasjonen er med at få gjengledere er tatt og irettesatt, noe som senest påpekes i brev av 21. februar 2019 fra Riksadvokaten og Politidirektoratet til Oslo PD og Øst PD, er det nødvendig å sette fokus på tiltak for å lykkes bedre med å bekjempe gjengene, som dette representantforslaget handler om. Samtidig har disse medlemmer gått inn for brede forebyggende satsinger som forlengelse av Gro Ruddalssatsingen og Oslo Sør-satsingen i ti år til fram til 2027, og disse medlemmer mener også det blir viktig å fremme nye gode forebyggende tiltak for å bekjempe utenforskap blant barn og unge i årene framover.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til at disse medlemmer tidligere har fremmet en rekke forslag til tiltak mot gjengkriminalitet og organisert kriminalitet i Dokument 8:39 S (2018–2019). Alle forslagene Arbeiderpartiet fremmet i 2018, ble stemt ned av stortingsflertallet, inkludert Fremskrittspartiet. Disse medlemmer registrerer at Fremskrittspartiet nå fremmer forslag de tidligere har stemt imot, og ei heller klart å løse de sju årene de satt i regjering og hadde ansvaret for Justisdepartementet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil vise til at lærdommen blant annet er at innsatsen mot gjengene ikke kan skrus opp og ned avhengig av registrerte hendelser. Selv om politiet skulle lykkes med å ta noen bakmenn, vil rollene til dem som tas, fort fylles av andre. I en rekke land som har hatt langvarige store gjengutfordringer, har det derfor blitt bygd opp spesialiserte politimiljøer. Arbeidet er organisert ulikt i land som Tyskland, USA, England m.fl. Enten de kaller det «gang units» eller annet, har de til felles at gjengutfordringen anses som så spesiell og avgjørende at de har dedikerte politiressurser som jobber kontinuerlig med dette. Flertallet mener at dette må møtes med en permanent og konsentrert innsats.

Flertallet har flere ganger tatt opp behovet for avhopperprogram eller såkalte «exit-programmer». Flertallet mener mer må gjøres for personer som ønsker å komme seg ut av kriminelle miljø, og mener det må etableres et helhetlig exit-program med en rekke virkemidler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil vise til at kniver det foretrukne våpenet i de nye gjengmiljøene, som også Arbeiderpartiet adresserte i Dokument 8:39 S (2018–2019). Disse medlemmer støtter fremdeles politiets eget forslag om at macheter føres opp i våpenforskriften § 9 om hvilke knivtyper det er forbudt å erverve, eie eller inneha i Norge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til lov- hjemler som forbyr deltakelse i kriminelle gjenger og rekruttering til disse, og fremme dem for Stortinget så de kan behandles innen juni 2021.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette av midler til oppgradering av sikkerhetsutstyr og adgangskontroll i kriminalomsorgen, slik at man kan hindre at gjengmedlemmer får smuglet inn utstyr til å fortsette sin kriminelle virksomhet under soningen.»

«Stortinget ber regjeringen endre praksisen i barnevernet slik at man unngår at barn under 15 år som begår gjentatt kriminalitet, og som barnevernet ikke når fram med behandlingen av, i en del tilfeller utskrives for godt og sendes tilbake til hjemstedet.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tilføye macheter i våpenforskriften § 9 om hvilke knivtyper det er forbudt å erverve, eie og inneha i Norge.»

Disse medlemmer vil vise til Dokument 8:172 S (2018–2019) fra representanter fra Arbeiderpartiet om en forpliktende handlingsplan mot vold og trusler med kniv. Representantforslaget fikk kun støtte fra Sosialistisk Venstreparti da dette ble behandlet i januar 2020, men disse medlemmer håper forslagene kan få bredere støtte denne gangen.

Disse medlemmer vil vise til merknadene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti i Innst.108 S (2019–2020):

«Disse medlemmer deler forslagsstillernes bekymring for at utsatte miljøer bevæpner seg med kniv. Kniv er – som forslagsstillerne påpeker – enkelt å skaffe seg, skjule, bruke, og ikke minst vanskelig å verne seg mot. Disse medlemmer viser til at det har vært en rekke voldshendelser med bruk av kniv hvor ofre rammes på verst tenkelige måte. Dette fører til en utrygghet i nærmiljøet og i den øvrige befolkningen som er uakseptabel for disse medlemmer. Disse medlemmer vil derfor stille seg støttende til å styrke innsatsen mot vold og trusler med kniv.

Disse medlemmer viser videre til at forslagsstillerne foreslår en handlingsplan for å styrke innsatsen på dette feltet, og at forslagsstillerne i bakgrunnen beskriver en rekke ønskede føringer for handlingsplanen – selv om ikke alt oppgis i selve forslaget.

Disse medlemmer mener at det er hensiktsmessig å føre mer statistikk over ulovlig bruk av kniv, at machete skal omfattes i våpenlovsforskriften § 9, at det skal sees på tiltak for å forhindre at farlige kniver er lett tilgjengelige på steder hvor det kan oppstå voldssituasjoner, og at det offentlige må bidra med mobilisering og opplysning.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer på nytt forslagene som ble fremmet i Innst. 108 S (2019–2020):

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en forpliktende handlingsplan mot knivvold i et bredt samarbeid med alle aktører som kan bidra.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at handlingsplanen mot knivvold omfatter bedre håndheving av forbudet mot å bære kniv på offentlig sted, bruk av straffereaksjoner, utvidelse av forbudslista i våpenlovsforskriften, redusert tilgjengelighet for farlige kniver, en egen statistikk for knivstikkinger og trusler med kniv, samarbeid med skolene og forebyggende tjenester for barn og unge, med mer.»

«Stortinget ber regjeringen legge fram handlingsplanen mot knivvold innen sommeren 2021.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendringer som senker terskelen for bruk av fengsling som sanksjonsform for kriminelle under 18 år, samt avskaffer ungdomsstraff som sanksjonsform for kriminelle over 15 år, og dermed reverserer de lovendringer som ble gjort av Stortinget i 2011, jf. Prop. 135 L (2010–2011), jf. Innst. 83 L (2011–2012).»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i politiloven som åpner for generell bevæpning av politiet.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som fjerner dagens strafferabatt for flere lovbrudd.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som sikrer at kriminelle som har begått lovbrudd tidligere, ilegges strengere straff ved nytt lovbrudd.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som gir strengere straff for kriminalitet utført i kriminalitetsbelastede områder.»

«Stortinget ber regjeringen utrede en reversering av den kriminelle lavalder fra 15 år til 14 år, slik den var frem til 1987.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at ifølge § 79 i straffeloven kan straffen forhøyes inntil det dobbelte, opptil seks år, ved flere lovbrudd, men det sies ikke noe om et minste tillegg. Det reises stadig spørsmål om hvorvidt personer som dømmes for en rekke lovbrudd får tillegg i straffen som er i samsvar med den allmenne rettsfølelse, og det er viktig å få fram et kunnskapsgrunnlag for den videre behandlingen av spørsmålet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide og legge fram for Stortinget en oversikt over straffeutmålingen i saker der gjerningspersoner tiltales for å ha begått flere gjentatte lovbrudd.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at det ifølge § 79 i straffeloven kan straffen forhøyes inntil det dobbelte,

opptil seks år, når en tidligere domfelt person begår samme type lovbrudd, men det sies ikke noe om et minste tillegg. Videre kan det være grunn til å vurdere nærmere den gjeldende regelen om at man ikke får noe tillegg hvis man ikke blir tatt for noe før etter to år (ved saker med maks ett års strafferamme) eller seks år. Det reises stadig spørsmål om hvorvidt personer som er dømt for samme type lovbrudd tidligere, får et rimelig tillegg i straffen som er i samsvar med den allmenne rettsfølelse, og det er viktig å få fram et kunnskapsgrunnlag for den videre behandlingen av spørsmålet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide og legge fram for Stortinget en oversikt over straffeutmålingen i saker der gjerningspersoner tiltales for å ha begått nye lovbrudd etter å ha vært dømt og ha sonet for lignende forhold.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til følgende forslag i Representantforslag 39 S (2018–2019), jf. Innst. 204 S (2018–2019):

Stortinget ber regjeringen legge fram tiltak for å øke inndragningen av økonomisk utbytte fra kriminalitet. Særlig må straffelovens bestemmelser om utvidet inndragning av økonomisk utbytte brukes mer for å beslaglegge gjengenes kriminelle verdier.

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om tillegg til straffelovens bestemmelser om inndragning av økonomisk utbytte, slik at det innføres aktsomhetsplikt med straffeansvar for dem som lar gjengkriminelles verdier, biler, leiligheter m.m. stå i sitt navn.

Flertallet viser til at regjeringen ved flere anledninger har snakket positivt om sivilrettslig inndragning, og det er blitt purret på saken flere ganger i Stortinget. Men ennå står det «Under behandling» på regjeringens hjemmeside.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti er på lik linje med forslagsstillerne bekymret for ungdom som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Dette medlem vil vise til relevant statistikk på ungdomskriminalitet for å gi et mer nyansert bilde enn det forslagsstillerne evner å vise til i sitt forslag. Mer enn 97 pst. av barn og unge i Oslo i alderen 10–17 år ble ikke registrert med kriminalitet i Oslo i 2019. Ikke desto mindre har det fra 2015 til 2018 vært en 50 pst. økning i vold og kriminalitet blant unge i hovedstaden. Mesteparten av økningen skyldes relativt få personer som begår gjentatte lovbrudd. I 2018 ble det registrert 182 unge gjengangere under 18 år. Disse 182 unge sto til sammen bak 1 385 straffbare forhold.

Dette medlem vil understreke viktigheten av å prioritere forebyggende arbeid på tvers av relevante etater. Det er ikke dokumentasjon fra fagmiljøer på at ungdom rekrutteres til kriminelle miljøer eller begår kriminelle handlinger fordi de rasjonelt spekulerer i mangel på strafferettslig respons. Det er heller ikke dokumentasjon på at økte straffereaksjoner mot ungdom bidrar til å forebygge eller avskrekke ungdom fra å begå begrensede kriminalitet.

Dette medlem vil minne om at Norge er forpliktet av FNs barnekonvensjon. Etter artikkel 37 bokstav b skal pågrep, frihetsberøvelse eller fengsling av et barn skje på lovlig måte og bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Barnekonvensjonen er blant de konvensjonene som ved motstrid skal gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven. Dette medlem vil ikke støtte fengsling av mindreårige eller å senke kriminell lavalder.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere hvorvidt etablering av lukkede institusjoner i barnevernet, inkludert bevegelsesrestriksjoner, er i tråd med FNs barnekonvensjon.»

Dette medlem vil vise til svarbrev fra Justis- og beredskapsdepartementet 23. juni 2020. Spørsmålet om generell bevæpning av norsk politi har de siste årene vært grundig utredet og vurdert, særlig gjennom NOU 2017:9 Politi og bevæpning – Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet. Den gang anbefalte utvalget ikke generell bevæpning av norsk politi. Både politiet og andre instanser utenfor politiet var delt i synet på bevæpning, og flere støttet ikke forslaget. Det finnes allerede punktbevæpning og tidsbegrenset bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter.

Dette medlem vil understreke at mer våpen på gata kan ha en motsatt, negativ effekt på gjengkriminalitet. Norsk politi har en solid politiutdanning med fokus på dialog som metode, dette har ifølge politiet selv vært avgjørende for å bekjempe etablering av gjenger i Norge. Dette medlem mener at diskusjonen om generell bevæpning ikke passer inn i debatten rundt gjeng- og ungdomskriminalitet.

Dette medlem synes det er oppsiktsvekkende at forslagsstillerne, deriblant er tidligere justisminister, foreslår en ny praksis hvor prinsippet om likhet for loven ikke lenger skal gjelde. I forslaget foreslås det straffutmåling basert på hvor den dømte bor, ikke bare på handlingens straffverdighet og utvist skyld. Dette medlem mener et slikt forslag kun er ment for å provosere og ytterligere stigmatisere befolkningen i Oslo øst og sør, og kan ikke se på noen måte at dette kan være et hensiktsmessig tiltak for å bekjempe alvorlig kriminalitet.

Dette medlem ser behov for mer oppfølging og ansvarliggjøring av foreldre til barn under 15 år. Dette medlem vil vise til materiale fra forskningssenteret NOVA, som viser at unge kriminelle gjengangere har betydelige levekårsutfordringer. Mange bor i barnerike familier med relativt dårlig økonomi og liten plass til å være hjemme. Det rapporteres også om utfordringer knyttet til vold hjemme, og i noen tilfeller også om omfattende overgrep. Ifølge SALTO-rapporten har flertallet av gjengangerne vært innom barnevernet, og over halvparten har opplevd tvangstiltak i barnevernet. Ifølge politiet er fellesnevner for denne gruppen rus eller psykiske problemer i hjemmet, mishandling i hjemmet, familiemedlemmer med straffesaker og enslige eller skilte foreldre. Ifølge politiet trekkes altså levekårsutfordringer spesielt frem som årsak når det kommer til ungdomskriminalitet. På den bakgrunn vil forslagene fremmet i representantforslaget utelukkende gjøre forholdene verre for de relevante familiene, noe som kan fremme, snarere enn begrense, kriminalitet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme med forslag til styrket samarbeid mellom politiet, barnevernet og utsatte sårbare familier, med formål om å bedre situasjonen til barnet.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvorvidt et oppholdsforbud griper inn i personens grunnlovs- og konvensjonsfestede rettigheter, herunder bevegelsesfriheten, jf. Grunnloven § 106 og EMK.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utrede et forslag om tillegg til straffelovens bestemmelser om inndragning av økonomisk utbytte, slik at det kan innføres en aktsomhetsplikt med straffeansvar for dem som lar gjengkriminalitetsverdier, biler, leiligheter m.m. stå i sitt navn.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sette av midler til oppgradering av sikkerhetsutstyr og adgangskontroll i kriminalomsorgen, slik at man kan hindre at gjengmedlemmer får smuglet inn utstyr til å fortsette sin kriminelle virksomhet under soningen.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen styrke og utvide ungdomsenhetene i kriminalomsorgen med flere plasser.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen endre praksisen i barnevernet slik at man unngår at barn under 15 år som begår gjentatt kriminalitet, og som barnevernet ikke når fram med behandlingen av, i en del tilfeller utskrives for godt og sendes tilbake til hjemstedet.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utarbeide og legge fram for Stortinget en oversikt over straffeutmålingen i saker der gjerningspersoner tiltales for å ha begått nye lovbrudd etter å ha vært dømt og ha sonet for lignende forhold.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen tilføye macheter i våpenforskriften § 9 om hvilke knivtyper det er forbudt å erverve, eie og inneha i Norge.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til lovendringer som senker terskelen for bruk av fengsling som sanksjonsform for kriminelle under 18 år, samt avskaffer ungdomsstraff som sanksjonsform for kriminelle over 15 år, og dermed reverserer de lovendringer som ble gjort av Stortinget i 2011, jf. Prop. 135 L (2010–2011), jf. Innst. 83 L (2011–2012).

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endringer i politiloven som åpner for generell bevæpning av politiet.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som fjerner dagens strafferabatt for flere lovbrudd.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som sikrer at kriminelle som har begått lovbrudd tidligere, ilegges strengere straff ved nytt lovbrudd.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen fremme forslag til lovendringer som gir strengere straff for kriminalitet utført i kriminalitetsbelastede områder.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen utrede en reversering av den kriminelle lavalder fra 15 år til 14 år, slik den var frem til 1987.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen evaluere hvorvidt etablering av lukkede institusjoner i barnevernet, inkludert bevegelsesrestriksjoner, er i tråd med FNs barnekonvensjon.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen utrede hvorvidt et oppholdsforbud griper inn i personens grunnlovs- og konvensjonsfestede rettigheter, herunder bevegelsesfriheten, jf. Grunnloven § 106 og EMK.

Komiteens tilråding

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til dokumentet og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen utrede om man i særlige tilfeller kan åpne for forhøyet straff ved nytt lovbrudd av samme art også for kriminelle gjengangere under 18 år.

II

Stortinget ber regjeringen sørge for at det opprettes egnede institusjoner i barnevernet som kan gjennomføre bestemmelsene etter § 4-24 i barnevernloven om plassering og tilbakehold i opptil tolv måneder uten eget samtykke eller samtykke fra den som har foreldreansvaret for barnet.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan foreldre i større grad kan involveres og ansvarliggjøres for gjentatte lovbrudd som er begått av deres barn som er under den kriminelle lavalder, og fremme forslag om dette.

IV

Stortinget ber regjeringen i inneværende stortingsperiode legge fram tiltak og forslag til lovendringer for å øke omfanget av antallet inndragning

ger og gjøre det enklere for politiet å inndra verdier som er tilegnet gjennom kriminelle handlinger, både gjennom sivilrettslig inndragning og i straffesaker.

V

Stortinget ber regjeringen foreslå å endre straffeprosesslovens bestemmelser om besøks- og oppholdsforbud, slik at de som begår kriminalitet i bestemte områder, kan nektes å oppholde seg i en større omkrets og i et betydelig tidsrom, samt vurdere bruk av elektronisk kontroll for å håndheve dette.

VI

Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til lovhjemler som forbyr deltakelse i kriminelle gjenger og rekruttering til disse.

VII

Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres et eget exit-program for gjengkriminelle som gir dem bedre muligheter for å bryte permanent ut av det kriminelle miljøet.

VIII

Stortinget ber regjeringen sørge for at legemsbeskadigelse med kniv igjen blir registrert i STRASAK-rapporten.

IX

Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til lovhjemler som forbyr deltakelse i kriminelle gjenger og rekruttering til disse, og fremme dem for Stortinget så de kan behandles innen juni 2021.

X

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om tillegg til straffelovens bestemmelser om inndragning av økonomisk utbytte, slik at det innføres aktsomhetsplikt med straffansvar for dem som lar gjengkriminelles verdier, biler, leiligheter m.m. stå i sitt navn.

XI

Stortinget ber regjeringen rapportere til Stortinget om i hvilken grad de nye lovhjemlene for dataavlesing fra våren 2016 er benyttet i arbeidet mot organisert kriminalitet og kriminelle gjenger, og hva som trengs av ressurser og kompetanse for at de skal kunne brukes effektivt.

XII

Stortinget ber regjeringen utarbeide en forpliktende handlingsplan mot knivvold i et bredt samarbeid med alle aktører som kan bidra.

XIII

Stortinget ber regjeringen sørge for at handlingsplanen mot knivvold omfatter bedre håndheving av forbudet mot å bære kniv på offentlig sted, bruk av straffereaksjoner, utvidelse av forbudslista i våpenlovforskriften, redusert tilgjengelighet for farlige kniver, en egen statistikk for knivstikkinger og trusler med kniv, samarbeid med skolene og forebyggende tjenester for barn og unge, med mer.

XIV

Stortinget ber regjeringen legge fram handlingsplanen mot knivvold innen sommeren 2021.

XV

Stortinget ber regjeringen utarbeide og legge fram for Stortinget en oversikt over straffutmålingen i saker der gjerningspersoner tiltales for å ha begått flere gjentatte lovbrudd.

XVI

Stortinget ber regjeringen komme med forslag til styrket samarbeid mellom politiet, barnevernet og utsatte sårbare familier, med formål om å bedre situasjonen til barnet.

Oslo, i justiskomiteen, den 11. desember 2020

Lene Vågslid

leder

Jan Böhler

ordfører

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
20/2688 - EVHE

Dato
23.06.2020

Uttalelse fra Justis- og beredskapsministeren til representantforslag om tiltak mot ungdomskriminalitet - Dokument 8:115 S (2019-2020)

Jeg viser til brev 2. juni 2020 hvor justiskomiteen ber om departementets uttalelse i forbindelse med følgende sak til behandling:

Dokument 8:115 S (2019-2020) Representantforslag om tiltak mot ungdoms- og gjengkriminalitet.

Forebygging og bekjempelse av kriminalitet er en prioritert oppgave for regjeringen, og jeg deler forslagsstillers bekymring for ungdom som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Vi har derfor satt i gang en rekke tiltak og vurderer hele tiden om tiltakene er tilstrekkelige.

Utviklingen i straffutmålingen for lovbrytere under 18 år har særlig vært preget av en økt bevissthet om de folkerettslige pliktene som følger av FNs konvensjon om barnets rettigheter (FNs barnekonvensjon), samt den senere vedtakelsen av straffeloven § 33 og de hensyn som ble anført i den sammenheng. Det klare inntrykket er at Norges Høyesterett etter tusenårsskiftet har blitt mer tilbakeholden med å anvende ubetinget fengsel overfor lovbrytere under 18 år, for eksempel i saker om legemsbeskadigelse og legemsfornærmelse – nå kroppsskade og kroppskrenkelse.

I henhold til FNs barnekonvensjon artikkel 37 bokstav b skal pågrepelse, frihetsberøvelse eller fengsling av et barn skje på lovlig måte og bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Artikkel 37 må leses på bakgrunn av artikkel 3 nr. 1, som slår fast at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Artikkel 40 fastsetter at et barn som beskyldes for eller finnes å ha begått et straffbart forhold, har rett til å bli behandlet på en måte «som tar hensyn til barnets alder og ønskeligheten av å fremme barnets reintegrering, slik at det

påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet». Barnekonvensjonen er blant de konvensjonene som ved motstrid skal gå foran bestemmelser i annen lovgivning, jf. menneskerettsloven § 3, jf. § 2 nr. 4.

Videre følger det av straffeloven § 33 at den som var under 18 år på handlingstidspunktet, bare kan idømmes ubetinget fengselsstraff når det er særlig påkrevd.

På denne bakgrunn ble ungdomsstraff foreslått innført i Prop. 135 L (2010–2011) Endringer i straffeloven, straffeprosessloven, straffegjennomføringsloven, konfliktrådsloven m.fl. (barn og straff). Ungdomsoppfølging ble foreslått innført i Prop. 57 L (2013–2014) Lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven). Reaksjonene er utformet basert på forskning og erfaringer fra en rekke lokale, nasjonale og internasjonale forsøksprosjekter, der ulike reaksjonsmodeller for unge lovbrøyttere har blitt prøvd ut. Et viktig grunnlag ble også lagt i NOU 2008: 15 Barn og straff.

Reaksjonene ble enstemmig vedtatt i Stortinget; ungdomsstraff 6. desember 2011 og ungdomsoppfølging 16. juni 2014. Reaksjonene trådte i kraft 1. juli 2014.

Ved innføringen initierte departementet en følgeevaluering. Evalueringen ble gjennomført av Nordlandsforskning. Funnene viser at mange unge får hjelp til et liv uten kriminalitet, men at det også er utfordringer, og at reaksjonene har et forbedringspotensial. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider for tiden med forslag til lovendringer som skal møte utfordringene påpekt både i Nordlandsforsknings rapport og av andre aktører i straffesakskjeden. Det planlegges å sende forslagene på høring i nær fremtid.

I tråd med Granavolden-erklæringen vil regjeringen vurdere å etablere institusjoner i barnevernet, inkludert bevegelsesrestriksjoner, som kan håndheve reglene for personer under 15 år som begår alvorlig kriminalitet og som kan utgjøre en fare for seg selv eller andre. Barne- og familiedepartementet opplyser at de har gitt Bufdir i oppdrag å vurdere behovet og forutsetningene for barnevernsinstitusjoner med bevegelsesrestriksjoner. Videre skal de gi en vurdering av hvilke effekter høy grad av sikkerhet på institusjoner kan ha på generell bruk av tvang på institusjoner.

Spørsmålet om generell bevæpning av norsk politi har de siste årene vært grundig utredet og vurdert, særlig gjennom NOU 2017:9 Politi og bevæpning - Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet. Utvalget anbefalte ikke generell bevæpning av norsk politi. I høringsrunden var politietaten delt i synet på om det burde åpnes opp for generell bevæpning. Flere høringsinstanser utenfor politiet uttrykte ikke støtte til generell bevæpning, og regjeringen fremmet derfor ikke forslag om generell bevæpning av norsk politi.

Regjeringen har imidlertid etter utredningen fremmet to lovproposisjoner som åpner opp for bevæpning i noen større grad enn det som var situasjonen tidligere. Dette gjelder tidsubegrenset bevæpning ved sårbare objekter, Prop. 70 L (2017–2018), såkalt punktbevæpning, og tidsubegrenset bevæpnet patruljering mellom sårbare objekter,

Prop. 105 L (2018–2019). Hovedformålet bak endringene var å sikre rask bevæpnet respons ved terrorhendelser for å redusere skadevirkningene i størst mulig grad ved terror. Det ligger derfor utenfor punktbevæpningens formål å være et tiltak mot gjeng- og ungdomskriminalitet.

Jeg mener at diskusjonen om generell bevæpning bør gjøres i en større sammenheng enn i debatten rundt gjeng- og ungdomskriminalitet, slik det ble gjort i bevæpningsutvalgets utredning. Det er videre grunn til å minne om at alle politiets patruljebiler siden oktober 2013 har hatt fremskutt lagring av våpen, både enhånds- og tohåndsvåpen. Dette sikrer rask tilgang på våpen i de fleste situasjoner.

Når det skal fastsettes en samlet fengselsstraff for flere lovbrudd, gjelder reglene i straffeloven § 79 bokstav a. Bestemmelsen tar utgangspunkt i det såkalte straffskjerpingsprinsippet. Dette innebærer at det skal tas utgangspunkt i straffebestemmelsen som har den høyeste strafferammen. Denne strafferammen fordobles, men ikke ut over en skjerpelse på seks år og aldri ut over 21 år. For personer som var under 18 år på handlingstidspunktet, kan ikke strafferammen forhøyes ut over 15 år. Den samlede straffen fastsettes deretter innenfor den forhøyede strafferammen. Straffen kan aldri bli lengre enn summen av lengstestraffene. Straffskjerpingsprinsippet medfører at straffen i mange tilfeller blir lavere enn hvis en i stedet hadde lagt sammen straffen for de enkelte handlingene (kumulasjonsprinsippet).

Representantforslaget går ut på å fjerne dagens ordning og isteden innføre en ordning hvor straffen for det enkelt lovbrudd fastsettes særskilt og summeres (kumulasjonsprinsippet). Forslaget vil imidlertid innebære en vesentlig endring av etablert norsk strafferett og utmålingspraksis, og bør underlegges grundig behandling. Kumulasjonsprinsippet passer «ikke med moderne straffutmålingsprinsipper som bygger på en totalbedømmelse hvor både den straffbare handling og gjerningsmannens person spiller inn», jf. Andenæs, Alminnelig strafferett, 6. utgave ved Rieber-Mohn og Sæther, side 467.

Tankene bak forslaget når det gjelder ileggelse av strengere straff ved nytt lovbrudd, er allerede ivarettatt i lovverket. Etter straffeloven § 79 bokstav b er det allerede anledning til å ilegge strengere straff ved nytt lovbrudd, forutsatt at det nye lovbruddet er av samme art som det vedkommende tidligere er dømt for. Bestemmelsen innebærer at strafferammen i det strengeste straffebudet forhøyes inntil det dobbelte, men ikke i noe tilfelle med mer enn seks år, og aldri ut over 21 år. Det er særregler for gjerningspersoner under 18 år.

Straffen for et lovbrudd som er begått etter en tidligere domfellelse, kommer i tillegg til straffen som tidligere er idømt. Slik sett blir det i disse tilfellene tale om en form for kumulasjon av straffer. Hvis vilkårene for straffskjerpelse ved gjentakelse er oppfylt, skal dessuten straffen for det nye lovbruddet utmåles innenfor en skjerpet strafferamme. Dersom lovbruddene som skal pådømmes er begått forut for en tidligere dom, avsies en etterskuddsdom, jf. straffeloven § 82. Også ved en etterskuddsdom får straffeloven § 79 bokstav a anvendelse, jf. straffeloven § 82 annet ledd. Det skal tas hensyn til hva en passende straff ville vært ved samtidig pådømmelse, og den samlede straffen må ikke være strengere enn om alle forholdene hadde vært pådømt samtidig.

Straffeprosessloven § 222 a og straffeloven § 57 gir allerede hjemmel til å illegge forholdsvis vidtgående oppholds- og besøks- og kontaktforbud. Et vilkår er imidlertid at det er grunn til å tro at personen som ilegges forbud, vil begå nærmere bestemte handlinger overfor en eller flere andre personer. Et forbud kan ikke begrunnes i beskyttelse av alle som måtte oppholde seg i et område til enhver tid. Så lenge forbudet er begrunnet med beskyttelse av en tilstrekkelig avgrenset krets personer, er det imidlertid ikke noe i veien for at også andre blir vernet som en sideeffekt av forbudet, jf. HR 2019 1078 U. Det er ikke et krav at den beskyttede kretsen angis ved navn.

Et oppholdsforbud griper inn i personens grunnlovs- og konvensjonsfestede rettigheter, herunder bevegelsesfriheten, jf. Grunnloven § 106 og EMK TP4-2. Hvis det ikke kan angis noen risiko for inngrep i noen angitte personers rettigheter og friheter, antar departementet at muligheten for å gjøre inngrep vil være mer begrenset enn om det kan påvises en motstridende interesse som det må skje en avveining mot. Disse spørsmålene må naturligvis utredes grundig før en eventuell utvidelse.

Videre vises det til at Justis- og beredskapsdepartementet for tiden arbeider med forslag til lovendringer som omhandler strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom. Som nevnt planlegges det å sende forslagene på høring i nær fremtid.

Justis- og beredskapsdepartementet er usikker på om det å skjerpe straffen for lovbrudd som begås i belastede geografiske områder vil være et hensiktsmessig tiltak for å bekjempe denne type kriminalitet. Slike regler – som åpner for å straffe samme lovbrudd ulikt avhengig av hvor det ble begått – vil dessuten bryte med norsk straffutmålingstradisjon, hvor handlingens straffverdighet og utvist skyld er de sentrale hensyn når straffen skal fastsettes.

Det kan for ordens skyld nevnes at noen politidistrikter har påtaledirektiver som gir anvisning på høyere standardiserte bøtesatser for lovbrudd som er begått i belastede geografiske områder. En slik praksis har vært godtatt av Høyesterett. En adgang for politiet til å differensiere foreleggspraksisen geografisk innenfor lovens strafferamme er imidlertid etter departementets syn noe annet enn å gi lovregler som oppstiller skjerpet straff for en handling kun basert på hvor den ble begått.

Straffelovrådet vurderer nå om det er grunn til å foreslå endringer i reglene om inndragning av straffbart utbytte. De skal særlig belyse og drøfte hvilke utfordringer som gjør seg gjeldende ved praktiseringen av inndragningsreglene når den kriminelle handlingen er begått av personer med tilknytning til kriminelle gjengmiljøer, og om gjeldende regelverk er godt nok tilpasset disse utfordringene. Utredningen skal overleveres til Justis- og beredskapsdepartementet i august 2020. Basert på denne utredningen vil departementet vurdere om det er grunn til å foreslå lovendringer.

Spørsmålet om hva som bør være den kriminelle lavalderen ble vurdert i forbindelse med ny straffelov, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 216–217. Det har ikke fremkommet noe i representantforslaget som tilsier at dette bør vurderes på nytt.

Det vises også til at den kriminelle lavalder i de øvrige nordiske landene er 15 år.

Når det gjelder ansvarliggjøring av foreldre, så kan politiet pålegge barn under 15 år og deres foreldre å møte til en bekymringssamtale hvis man er bekymret for ungdommens helse og utvikling. Er ungdommen mellom 15 og 17 år kalles vedkommende inn til bekymringssamtale om det er begått en straffbar handling.

Barnevernet kan pålegge flere hjelpetiltak. Formålet er å forbedre situasjonen til barnet og forebygge mer inngripende tiltak som omsorgsovertakelse. Pålegg om hjelpetiltak benyttes imidlertid svært lite i praksis. Bufdir er derfor i gang med et forskningsprosjekt for å få mer kunnskap om pålagt hjelpetiltak overfor barn og unge som begår lovbrudd.

Med hilsen

Monica Mæland

